

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «БАНКІВСЬКА
СИСТЕМА»
На тему:

Грошово-кредитна політика
Національного банку
України

Виконав студент 3 курсу, групи
БТ-02
Д.С.Ковальчук

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ ГРОШОВО–КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Монетарна політика держави: поняття, види та інструменти

Законом «Про Національний банк України» визначено: «Грошово–кредитна політика – комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, направлених на регулювання економічного зростання, стримування інфляції, забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу»

В Україні головним суб'єктом грошово–кредитної політики є Національний банк. Крім нього, у виробленні грошово–кредитної політики беруть участь інші органи державного регулювання економіки – Міністерство фінансів, міністерство економіки, безпосередньо уряд, Верховна Рада.

Проте вирішальна роль у розробленні та реалізації монетарної політики належить Національному банку, оскільки він несе відповідальність перед суспільством за стан монетарної сфери. Як передбачено Конституцією України (ст. 100), Рада Національного банку України самостійно розробляє основні засади грошово–кредитної політики та здійснює контроль за її проведенням.

Основними інструментами грошово-кредитної політики є:

Облікова ставка

Нормативи обов'язкових резервів

Операції на відкритому ринку

Валютна політика
буває двох видів:
дисконтна й девізна

Цілі грошово–кредитної
політики можна поділити на
три групи:

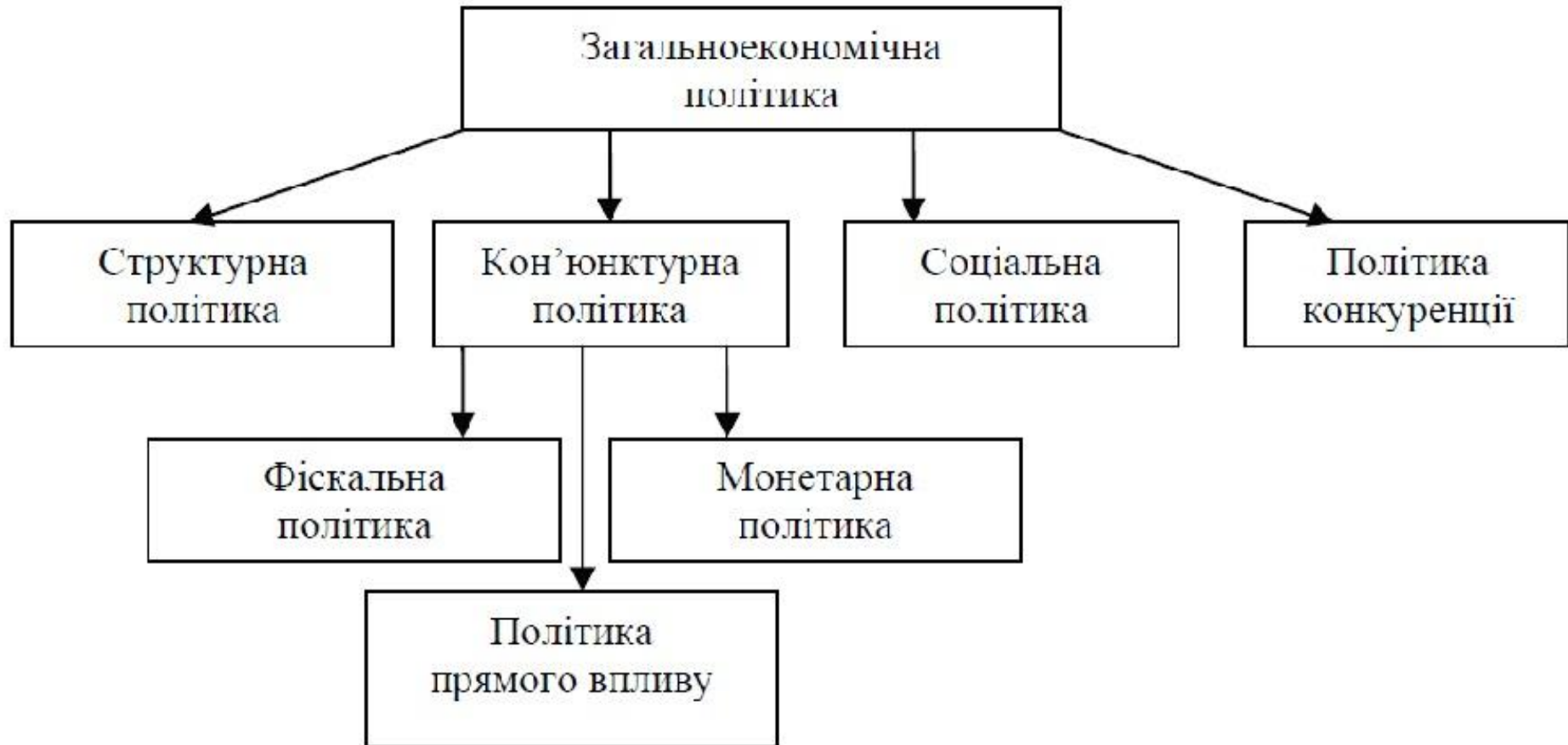
Стратегіч
ні

Проміжні

Тактичні

1.2 Грошово–кредитна політика в системі економічної політики держави

У XX ст. формується система державного регулювання економіки і, зокрема, така важлива складова її частина, як грошово–кредитна політика

Зв'язок монетарної політики із загальнооекономічною політикою

Механізм взаємозв'язку монетарної та фіскальної політики в межах кон'юнктурної політики

1.3 Нормативно–правові засади та інструменти грошово–кредитної політики

Розглядаючи характер, зміст та форми взаємозв'язків центрального банку з органами державної влади, зазначається, що такі відносини можуть бути представлені у вигляді двох моделей:

- модель, коли центральний банк є агентом міністерства фінансів і провідником його грошово–кредитної політики;
- модель, коли центральний банк незалежний від уряду, що забезпечує йому самостійність у проведенні грошово–кредитної політики без втручання урядових органів.

Існує ряд передумов незалежності центральних банків:

1. Економічні передумови незалежності виражаються у тому, що центральний банк є єдиним емісійним центром держави, що зумовлює його завдання регулювання грошової маси в обігу.

2. Політичні передумови незалежності центрального банку виражаються в бажанні владних структур, що мають вплив на процес здійснення грошово–кредитної політики центрального банку, отримати результат, що може суперечити цілям політики, яку проводить центральний банк в процесі забезпечення стабільності національної грошової одиниці.

3. Історичні передумови незалежності центрального банку обумовлені тим, що в процесі історичного розвитку можна виділити декілька етапів у взаємовідносинах між органами виконавчої влади та центральним банком – від повної залежності (на даному етапі відбувається створення банку, основним завданням якого є кредитування уряду) до необхідності надання центральному банку незалежності при здійсненні грошово–кредитної політики.

Проте, окрім передумов незалежності, необхідно також визначити її показники. Показниками незалежності центрального банку, є наявність у законодавстві наступних умов:

- неможливість уряду відмінити рішення, що приймаються центральним банком країни;
- неможливість уряду давати центральному банку обов'язкові до виконання вказівки;
- заборона на надання кредитів на фінансування витрат бюджету країни;
- здійснення членами керівних органів центрального банку своїх функцій до закінчення строку повноважень

У процесі здійснення грошово–кредитної політики Національний банк України використовує певний інструментарій, який охоплює:

- визначення норм обов'язкових резервів;
- процентну політику;
- рефінансування комерційних банків;
- операції з цінними паперами на відкритому ринку;
- підтримання курсу національної валюти;
- регулювання імпорту та експорту капіталу

Схема зв'язків цілей та інструментів монетарної політики

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ГРОШОВО–КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз грошово–кредитної політики НБУ

Еволюцію створення грошово–кредитної системи та проведення грошово–кредитної політики в Україні умовно можна поділити на чотири етапи, а саме:

– I етап (1991–1995 роки) – створення самостійної банківської і грошової систем України, організація внутрідержавних і міждержавних розрахунків, кредитна підтримка економіки, опрацювання механізмів валютного регулювання і банківського нагляду.

– II етап (1996–1999 роки) – проведення грошової реформи з уведенням в обіг національної грошової одиниці та використання на її основі ринкових елементів регулювання грошово–кредитного ринку.

– III етап (2000–2008 роки) – подальший розвиток банківської системи і монетарних інструментів із регулювання грошово–кредитного ринку, зорієнтованих на підтримку сталого економічного зростання та цінової стабільності.

– IV етап (2008–поточний час) – діяльність, спрямована на протидію фінансовій кризі і оздоровлення банківської системи.

Період 1991– 1992 рр. можна вважати підготовчим або нульовим етапом її розвитку. В цей час Україна все ще перебувала в стані панування командно–адміністративних методів управління і її можливості в керуванні власною грошово–кредитною системою були дуже обмежені. Це проявлялося в тому, що на той час Україна ще не мала власної грошової одиниці і при цьому дуже залежала від пропозиції російських карбованців. Тоді ж були запроваджені купони, які в готівковому обігу оберталися паралельно з рублями, цей захід був спрямований на те, щоб формалізувати вихід України з рублевої зони .

Перший етап по–справжньому самостійної грошово–кредитної політики розпочався 10 січня 1992 року, коли Україна ввела в готівковий обіг перехідну національну валюту – український карбованець (купон), а у листопаді 1992 року було завершено впровадження українського карбованця в безготівковий обіг. Український карбованець (купон) забезпечував грошовий обіг у нашій країні понад чотири з половиною роки. Український купоно–карбованець за своєю суттю – це купон багаторазового використання.

**Динаміка монетарних та макроекономічних показників в Україні в 1991–2007 рр.
(на кінець періоду), %**

Рік	Реальний ВВП	Реальна заробітна плата (до попереднього року)	Індекс інфляції	Грошова маса (до попереднього року)
1991	91,3	100	390,0	179,4
1992	90,1	61,3	2100,0	1048,2
1993	85,8	48,5	10256,0	1928,0
1994	77,1	85,4	501,0	667,2
1995	87,8	128,1	281,7	215,5
1996	90,0	86,2	139,7	135,1
1997	97,0	97,6	110,1	133,9
1998	98,1	87,1	120,0	125,2
1999	99,8	103,4	119,2	140,5
2000	105,9	103,6	125,8	146,1
2001	109,2	120,4	106,1	141,9
2002	105,2	115,6	99,4	141,8
2003	109,6	113,8	108,2	146,5
2004	112,1	120,8	112,3	132,4
2005	102,7	131,5	110,3	154,3
2006	107,3	111,7	111,6	134,5
2007	107,6	110,3	116,6	151,7

Так, у 1992 р. рівень інфляції перевищив 2000%, а в 1993 р. він досяг гіперінфляційного значення – понад 10000%. Це призвело до різкого зниження економічної активності виробників і життєвого рівня населення. Темпи зростання реального валового внутрішнього продукту знизилися з 90,1% у 1992 р. до 77,1% – у 1994 році.

Національний банк України в 1992– 1994 рр. отримав незалежність у своїх діях. Надзадачею Національного банку України на цьому етапі було приборкання гіперінфляції, яка досягла небачених для країни в мирному стані темпів зростання – понад 10000%.

Посиленню інфляційних процесів сприяли додаткові вливання грошей в економіку через кредитну систему (надання кредитів окремим галузям, підприємствам на поповнення їх обігових коштів).

Перед Національним банком постало завдання щодо обов'язкового скорочення темпів нарощування грошової маси. Проте це почало впливати на зменшення показників ліквідності комерційних банків в умовах зростання цін, що поставило під загрозу належне здійснення розрахунків у народному господарстві. Саме ці дві причини примусили Національний банк наприкінці 1993 р. тимчасово застосувати такий надзвичайний захід, як абсолютне обмеження обсягів кредитування банками.

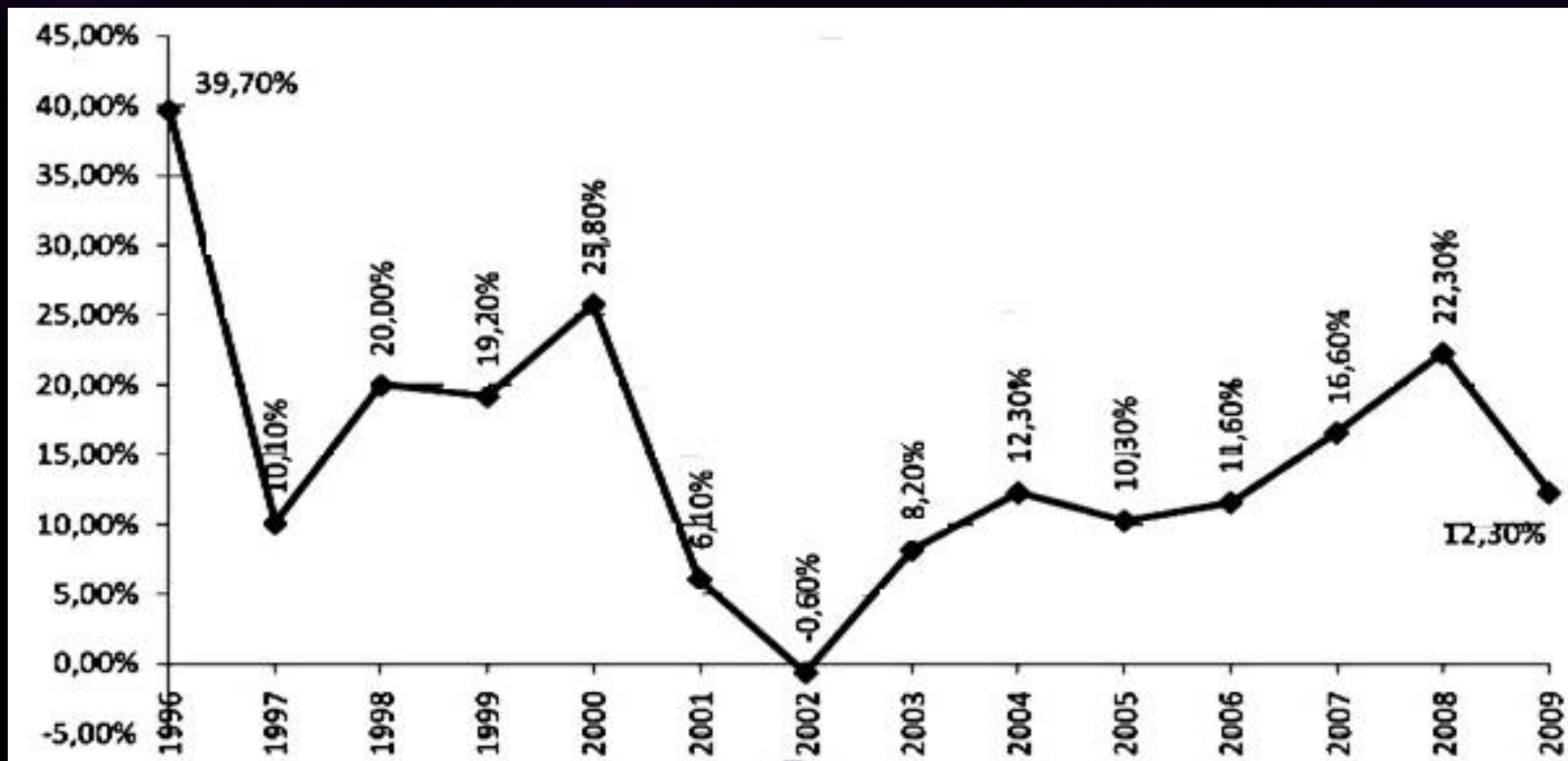
У 1994 р. Національний банк розпочав рестрикційну монетарну політику, про що свідчить зниження темпів зростання грошової маси майже в 3 рази порівняно з попереднім роком. Наслідком цього стало ще відчутніше зниження темпів інфляції – у 20 разів. Уперше за 4 роки темпи інфляції виявилися нижчими від темпів зростання грошової маси, що свідчило про послаблення грошових очікувань, уповільнення обігу грошей, зростання попиту на національні гроші.

У 1995 р. Національний банк повністю відмовився від надання кредитів банкам для суб'єктів господарювання, а також припинив виділення ресурсів банкам для кредитування на пільгових умовах. Проведення цілеспрямованої монетарної політики з використанням нових інструментів впливу на регулювання ринку сприяло подальшому зниженню темпів зростання оптових цін та інфляції з 501% до 282%.

Другим етапом розбудови грошово–кредитної системи України будемо вважати 1996–1999 рр. Цей період характерний, перш за все, тим, що з 2 по 16 вересня 1996 року була проведена грошова реформа, і в Україні з'явилася власна постійна валюта – гривня. Уведення повноцінної національної валюти мало важливе значення для забезпечення подальшої макроекономічної стабільності, а також для підвищення довіри до національних грошей.

Передумовами проведення грошової реформи стало зниження інфляції і стабілізація цін, зниження темпів падіння валового внутрішнього продукту. Реформа 1996 року була реформою м'якого типу, тобто вона не передбачала радикальної зміни грошової системи країни, а лише полягала у деномінації (на п'ять порядків зменшився номінал грошей) та зміні назви.

Хоча грошова реформа 1996 року, на думку деяких науковців, мала скоріш політичний ніж економічний характер, слід зазначити, що свою головну задачу Національного банку України виконав бездоганно – Україна, нарешті, отримала власну конституційну грошову одиницю і при цьому зберегла її стабільність.

Річні темпи інфляції споживчих цін в Україні за 1996–2010 рр.

Головним номінальним орієнтиром у грошово–кредитній політиці в 1996–1999 рр. був валютний курс. Україна обрала режим валютних коридорів, які щоразу переглядались, як тільки Національний банк України виявлявся неспроможним їх втримати. Так у 1996 р. був встановлений коридор 1,6–1,9 грн./дол., а у вересні 1997 р. він змінився на 1,8–2,25 грн./дол., у 1998 р. – 2,5–3,5 грн./дол., у лютому 1999 р. – 3,4–3,5 грн./дол., у 2000 р. Національний банк України ввів плаваючий режим валютного курсу (режим керованого плавання).

Третій етап розвитку грошово–кредитної політики в Україні – це етап, що розпочався в 2000 р. і тривав до 2008 р. Протягом цього етапу Національний банк України ставив перед собою такі нові завдання та пріоритети в сфері грошово–кредитної політики:

перехід до режиму прямого таргетування інфляції

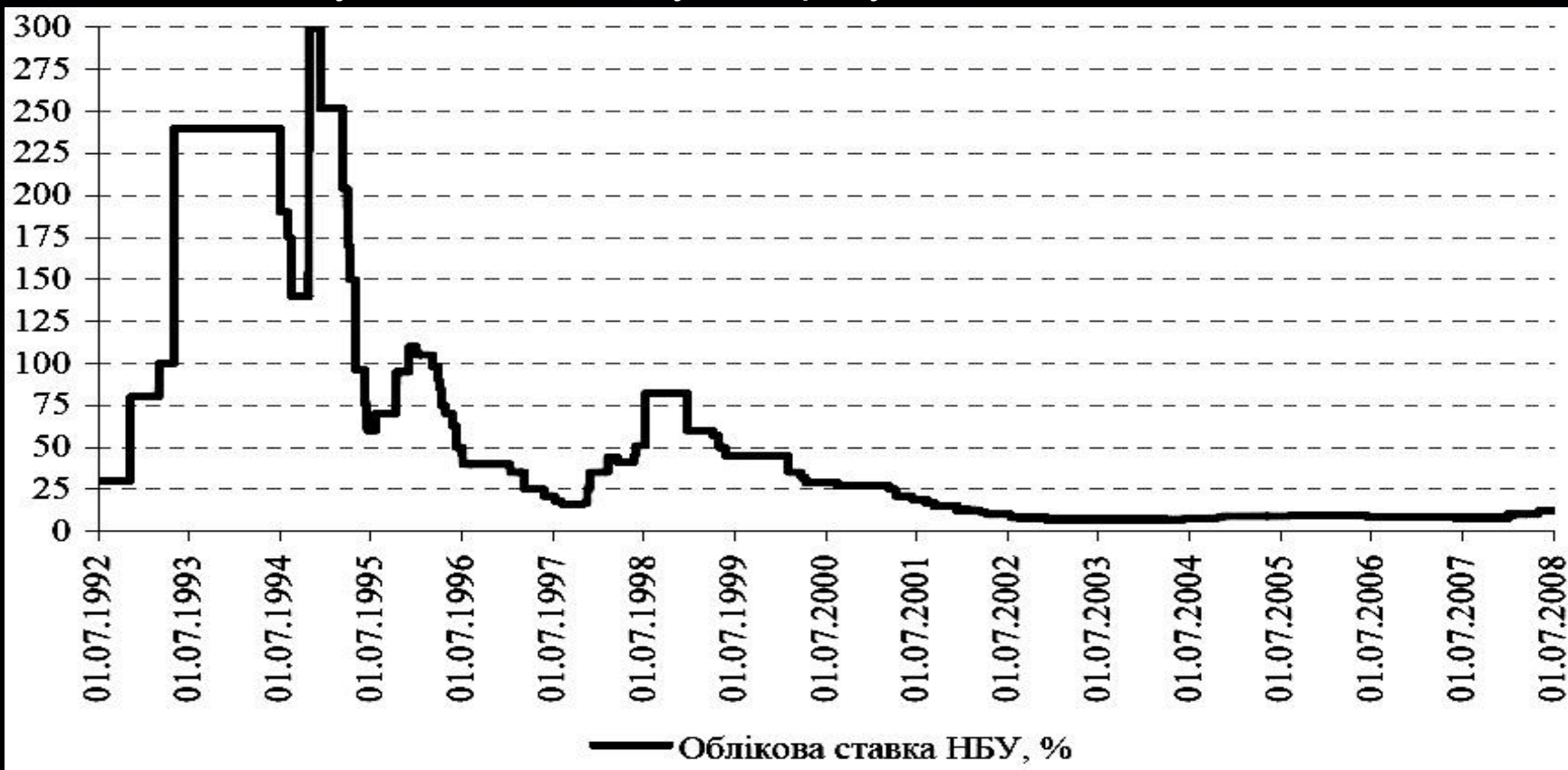
підтримка економічного зростання

стабільність валютного курсу

перехід до повної конвертованості національної валюти

2001 р. був роком курсової стабільності, яка стала одним з головних факторів стримання інфляції, економічного зростання та підвищення реальних доходів населення.

Упродовж року ситуація на грошово-кредитному ринку залишалася стабільно керованою, що дало змогу Національному банку шість разів знижувати облікову ставку з – 27% до 12,5%, відповідно знижувалися і ставки банків – з 37,2% у січні до 30,2% – у кінці року.

Динаміка облікової ставки у 1992–2008

Після попередніх років зростання 2005 рік характеризувався різким погіршенням умов торгівлі, зменшенням позитивного сальдо торгового балансу, уповільненням зростання валового внутрішнього продукту (до 2,6%, порівняно з 12,4% у 2004 р.).

За таких умов Національний банк здійснив кілька кроків до більшої гнучкості валютного курсу:

пом'якшив заходи валютного регулювання

скасував заборону, якою від банків вимагалось здійснювати лише односторонні операції (купівлі або продажу) на валютному ринку протягом одного дня

дозволив форвардні операції

Грошово–кредитна політика протягом 2008–2012 років була спрямована на виконання основної функції Національного банку України – забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Складна ситуація в економіці вимагала від Національного банку України відповідної гнучкості у проведенні грошово–кредитної політики та оперативної реакції на процеси, які відбувалися на макроекономічному рівні та у фіскальній сфері через зважене використання монетарних інструментів і механізмів.

Динаміка інструментів грошово–кредитної політики Національного банку України за 2008–2012 рр. %

Інструменти	2008	2009	2010	2011	2012
1. Норматив обов'язкового резервування (в іноземній валюті) за строковими депозитами	3,00	4,00	4,00	4,00	4,00
2. Облікова ставка	12,00	10,25	7,75	7.75	7.5
3. Ставки рефінансування банків Національним банком України (середньозважена за всіма інструментами)	15,30	16,70	11,60	12,4	8,6

2.2. Основні режими грошово–кредитної політики центральних банків різних країн

Щоб забезпечити досягнення проміжної та кінцевої мети монетарної політики, Європейський центральний банк використовує три групи спеціальних інструментів.

Перша група – процентні ставки, які оголошуються Європейським центральним банком для проведення власних операцій з комерційними банками.

Друга група – проведення різних видів кредитно–депозитних операцій на відкритому ринку з комерційними банками для підтримання їх ліквідності.

Третя – рівень обов'язкових резервів комерційних банків та контроль за його дотриманням. Обов'язкове резервування встановлене Європейським центральним банком на рівні 2% від обсягу залучених депозитів терміном до двох років. За залишки на рахунку обов'язкових резервів сплачуються відсотки.

Найважливішу роль у регулюванні діяльності кредитних установ держави відіграють Міністерство економіки і фінансів Франції та Банк Франції, котрі очолюють кредитну систему.

Міністерство економіки і фінансів здійснює загальне керівництво, а Банк Франції – здійснює контроль за діяльністю кредитних установ. Але на практиці ці відомства працюють у найтіснішому взаємозв'язку.

Рада грошово–кредитної політики створена 1993 р. її головними функціями є:

- розробка напрямків грошово–кредитної політики;
- визначення порядку проведення операцій Банком Франції;
- встановлення параметрів політики резервування.

Інструменти грошово–кредитної політики Банку Франції:

- визначення облікової політики;
- регулювання норм обов'язкового резервування;
- здійснення операцій на відкритому ринку;
- встановлення обов'язкових нормативів

Центральний банк Японії («Ніппон Гінка»; створений у 1882 р. на 30 років. Згодом цей термін був продовжений ще на 30 років, а 1942 р. банк набув безстрокового статусу).

Основні важелі грошово–кредитної політики Банку Японії:

- встановлення облікової ставки;
- встановлення обсягів купівлі–продажу облігацій і векселів;
- проведення обов'язкового резервування;
- регламентування операцій з іноземною валютою;
- здійснення нагляду за банківською діяльністю.

Центральний банк Японії, відповідно до загальнооекономічної ситуації в країні, вносить свої пропозиції в плани банків чи накладає обмеження на обсяги їхньої кредитної діяльності.

Оснoву грошово–кредитної системи США становить Федеральна резервна система, створена 1913 р. законом про Федеральну резервну систему.

Федеральна резервна система — відповідає за здійснення монетарної політики, підтримання рпзня ліквідності, надійності та стабільності банківської системи, підтримання й регулювання платіжної системи країни.

До важелів впливу на грошово-кредитну політику Федеральної резервної системи належать:

- регулювання облікової ставки – ставки відсотків, що їх сплачують комерційні банки за позичені у федеральних резервних банків гроші;

- встановлення норми обов'язкового резервування – відсоток депозитів, встановлений Федеральною резервною системою, які комерційні банки зобов'язані тримати готівкою у сховищах або на депозитних рахунках у федеральних резервних банках;

- операції на відкритому ринку (купівля–продаж державних цінних паперів)

2.3 Напрями удосконалення грошово–кредитної політики в Україні

Прогнозні показники монетарної сфери, визначені в Основних засадах грошово–кредитної політики на 2004–2012 рр.

Прогнозні показники	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Індекс споживчих цін (грудень до грудня), %	105,8	106	109	107,5	115,9	109,5	109,2	109	108,5
Монетарна база, темпи зростання до попереднього року, %	128	123	125	124	124	124	127	126	126
Грошова маса, темпи зростання до попереднього року, %	132	130	129	131	137	132	134	131	132
Середній за періодобмінний курс, грн. за дол. США	5,4	5,29	5,1	5,1	4,85	4,85	4,9	4,8	4,7

Фактичні показники монетарної сфери, визначені в Основних засадах грошово–кредитної політики на 2004–2012 рр.

Прогнозні показники	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Індекс споживчих цін (грудень до грудня), %	112,3	110,3	111,6	117,9	122,3	111,5	109,1	110.2	110.1
Монетарна база, темпи зростання до попереднього року, %	134,1	127,4	98,9	134	131,5	101,4	115,8	114.2	113.6
Грошова маса, темпи зростання до попереднього року, %	132,4	131	116,8	135,9	129,9	91,5	117,9	115,3	118,7
Середній за період обмінний курс, грн за дол. США	5,32	5,12	5,05	5,05	5,27	7,79	7,8	8,1	8,2

1. Спрямованість взаємопов'язаних цілей та заходів грошово-кредитної політики на забезпечення найсприятливіших монетарних умов з метою досягнення заздалегідь визначених державою соціально-економічних цілей

2. Забезпечення взаємозалежності та постійного узгодження стратегічних, проміжних і тактичних цілей грошово-кредитної політики:

- *стратегічні цілі* (економічне зростання, стабільність цін, рівень інфляції, стабільність фінансових ринків і валютного курсу тощо) - складові державної економічної політики, що формується державними органами;
- *проміжні цілі* (встановлені показники грошової маси, валютний курс, рівень ринкових відсоткових ставок і фінансових ризиків та ін.) перебувають у компетенції центрального банку та мають забезпечувати досягнення стратегічних цілей;
- *тактичні (оперативні) цілі* мають впливати на тактичні змінні (їхню стабілізацію, зростання або зниження) для впливу на динаміку економічної кон'юнктури в бік її пожвавлення чи стримування.

3. Перехід до монетарної політики інфляційного таргетування, що має на стратегічну мету забезпечення цінової та фінансової стабільності, створює умови для стійкого соціально-економічного розвитку й запобігання фінансових шоків у країні

4. Поширення застосування ринкових інструментів грошово-кредитної політики (операції на відкритому ринку, регулювання облікової ставки, зміна норм обов'язкових резервів, валютні інтервенції, депозитні операції центрального банку) по мірі створення відповідного ринкового середовища

5. Забезпечення взаємодії грошово-кредитної політики з фіскально-бюджетною політикою

Удосконалення підходу до формування грошово-кредитної політики Національного банку України